

Живорад Марковић
Педагошки факултет, Јагодина

УДК БРОЈЕВИ: 316.644-057.87:796 ;
371.3::796
ИД БРОЈ: 167155724

Георгије Георгијев
Факултет физичке културе, Скопље

Зоран Богдановић,
Државни универзитет, Нови Пазар

УТИЦАЈ НАСТАВЕ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА НА ФОРМИРАЊЕ УЧЕНИЧКИХ СТАВОВА

Айсџиракџи: Циљ истраживања је био да се истраже ефекти програмских садржаја наставе физичког васпитања на формирање ученичких ставова према физичком васпитању и физичкој култури уопште. Истраживање је реализовано у Пољопривредно-ветеринарској школи „Свилајнац“ у Свилајнцу на узорку од 155 испитаника подељених на два карактеристична субузорка – према критеријуму пола и то: субузорок од 83 испитаника и субузорок од 72 испитанице који су праћени Мерцеровим инвентаром ставова школске 2006/2007. и 2007/2008. године. Добијени показатељи указују на промене које су се десиле у ученичком односу према физичком васпитању и условили позитивнији став на финалној процени у односу на контролну и иницијалну процену. На све три процене испитаници су имали позитивнији став према физичком васпитању.

Кључне речи: утицај, настава физичког васпитања, Мерцер-ов инвентар ставова, средња школа.

1. УВОД

Креч и Крачфилд (1980) став дефинишу као „трајну организацију мотивационих, перцептивних и спознајних процеса с обзиром на одређене видове индивидуалног света“. Мерење димензије става се врши техником скалирања. Скала (лествица) је инструмент ове технике. Користе се ординалне и то биполарне ординалне скале. Два основна типа социолошких скала које се примењују у процени ставова су: скале Терстоновог типа и скале Ликертовог типа. Ликертове скале су методолошки корак напред – оне од испитаника захтевају да исказе став према сваком суду избором једне од пет понуђених алтернатива. Испитаник изражава став у односу на сваки суд (исказ) што омогућава комплекснију анализу и добијање интерпретабилнијих резултата.

На основу анализе досадашњих истраживања, можемо констатовати да су ставови често предмет истраживања у области физичког васпитања. Џиновић је (1982) истраживала ставове наставника, према описном оцењивању физичког и здравственог васпитања. Добијена сазнања упућују да професор-

ри физичког васпитања, имају негативан став према описном оцењивању физичког васпитања.

Ставове ученика према физичком васпитању истраживали су Покрајац и Матић (1982). Утврдили су да ученици физичко васпитање не сматрају нарочито важним школским предметом, нити га оцењују корисним за свој будући живот.

Живановић, Галић и Милосављевић (1984) уочавају да ученици сматрају да часови физичког васпитања треба да имају своју оригиналност, да буду привлачнији и да се завршавају радосније него што је то случај у пракси. Затим, ученици очекују разне облике слободних активности у знатно већој мери него што је то сада случај.

Радовановић и сар. (1993), Радовановић (1994) и Илић и Стевић (1996) истраживали су ставове према наставнику физичког васпитања. Закључују да је наставник најважнији чинилац од кога зависе крајњи позитивни исходи рада, општи ниво образовања и културе и педагошки квалитет. Најпожељније особине код наставника физичког васпитања су: пријатност и приступачност, добар организатор наставе, пријатељски став према младима и да има подједнак однос према ученицима.

Истраживањем ставова у физичком васпитању помоћу Мерцеровог инвентара ставова бавили су се: Аруновић (1982), Обрадовић (1984), Катић (1985), Петковић (1985), Милановић (1987), Вишњић (1987), Тодоровски (1993), Марковић (2006) и други. На основу добијених резултата општа констатација је да испитаници више преферирају према настави физичког васпитања и да имају позитивније ставове према физичком васпитању и вредностима физичке културе од испитаница.

На основу добијених резултата Вишњића и Марковића (2007а и 2007б), у процени става према физичком васпитању, на узорку од 140 испитаника и 140 испитаница, подељених у осам субузорака - према критеријуму узраста и пола, констатована је статистички значајна разлика у ставовима условљена узрастом, која указује да на формирање позитивнијих ставова према физичком васпитању узраст има важну улогу. Истраживање Вишњића и Марковића (2008) спроведено са циљем да се утврди да ли број недељних часова физичког васпитања утиче на формирање позитивнијих ставова, указује да већи недељни број часова физичког васпитања утиче на формирање позитивнијих ставова према физичком васпитању и физичкој култури уопште.

Марковић (2008б) констатује да планирање са континуираном реализацијом програмских садржаја физичког васпитања у односу на планирање по циклусима статистички значајно утиче на формирање позитивнијих ставова испитаника и испитаница средњешколског узраста према физичком васпитању.

2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања су ефекти редовне наставе физичког васпитања сагледани кроз ставове ученика према физичком васпитању и физичкој култури уопште.

Циљ истраживања је био да се истраже ефекти програмских садржаја наставе физичког васпитања на формирање ученичких ставова према физичком васпитању и физичкој култури уопште

3. МЕТОД РАДА

Ово је било емпиријско истраживање, лонгитудиналног карактера реализовано у Пољопривредно-ветеринарској школи са домом ученика „Свилајнац“ у Свилајнцу, школске 2006/2007. и 2007/2008. године. Ставовe према физичком васпитању су утврђивани Мерцеровим инвентаром ставова, који је модификован за основношколски и средњешколски узраст. (Модификацију је извршио Матић, М. и сар. 1982. године.)

Иницијална процена ставова утврђена је у септембру 2006. године, контролна у јуну 2007. године и финална у јуну 2008. године.

Узорак испитаника обухваћен овим истраживањем, обухватио је 155 испитаника подељених на два карактеристична субузорка - према критеријуму пола и то: субузорак од 83 испитаника и субузорак од 72 испитанице. Свих 155 испитаника су здраве особе које осим два часа наставе физичког васпитања немају додатна физичка вежбања.

Као инструмент у овом истраживању примењен је Мерцеров инвентар ставова, који се састоји из 40 тврдњи које испитаник може да прихвати или не прихвати.

Мерцер је дао допринос методолошком усавршавању овог инструмента доста прецизним дефинисањем скоровања резултата. Предложио је процедуру базирану на употреби скале Ликертовог типа. Оне од испитаника „захтевају“ да искаже став према сваком суду избором једне од пет понуђених алтернатива. Овим добијамо не само информацију о смеру става испитаника, већ и његовом интензитету, тиме је ова скала више дијагностичка. Одговори се дају на петостепеној скали са алтернативама: не слажем се, делимично се не слажем, неодлучан сам, делимично се слажем и потпуно се слажем. У инвентару су и позитивне и негативне алтернативе. Испитаник сваки одговор (алтернативу) – обележава са „+“ – и добија одређени број бодова. Код позитивних исказа бројеви алтернатива који се директно „поклапају“ са бројем бодова поређани су по тзв. асцедентном редоследу, од најмањег ка највећем (од 1 до 5). У обрнутом случају (негативни искази) алтернативе, а тиме и бодови, поређани су десцедентним начином, од највећег ка најмањем (од 5 до 1). У зависности од изабране алтернативе испитаник добија одговарајући број бодова, а максималан број бодова износи 200. Већи број бодова је индикатор позитивнијег става према настави физичког васпитања и вредностима физичке културе, и обратно.

Упитник има кључ са тачно одређеним предзнаком. На основу њега врши се сумирање бодова Мерцеровог инвентара.

Мерцеров инвентар ставова попуњаван је за време редовних часова наставе физичког васпитања.

Подаци добијени емпиријским истраживањем су обрађени поступцима дескриптивне и компаративне статистике. Из простора дескриптивне статистике за сваку процену израчуната је: аритметичка средина, стандардна девијација, стандардна грешка и варијациона ширина - минимум и максимум. Из простора компаративне статистике примењена је анализа варијансе (модел поновљених мерења) приликом утврђивања просечних резултата иницијалне, контролне и финалне процене, као и Т-тест за независне узорке приликом упоређивања резултата испитаника и испитаница. За извор варијабилитета или POST-НОС анализу изабран је LSD TUCKY-јев модел.

4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На основу дескриптивних показатеља у табели 1. можемо уочити да је дошло до промене бодовног скорa испитаника оствареног Мерцеровим инвентаром ставова, у току двогодишњег праћења.

Табела 1. Дескриптивни показатељи испитаника на иницијалној, контролној и финалној процени

Процена	Mean	Std. Deviation	Std. Error	Minimum	Maximum
Иницијална	150.94	14.48	1.59	124	187
Контролна	156.73	14.47	1.58	126	187
Финална	166.72	12.20	1.34	140	191

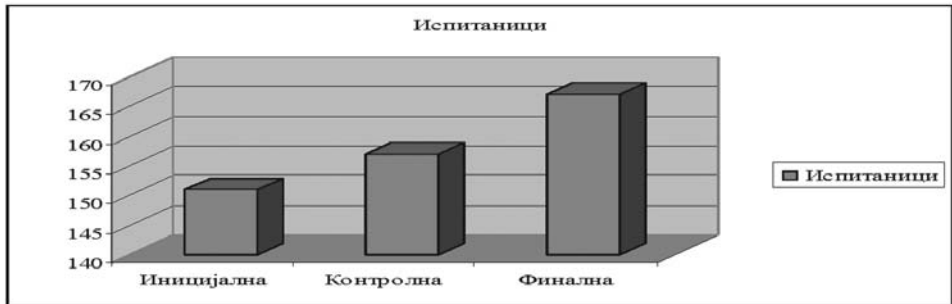
Просечни скор испитаника на Мерцеровом инвентару ставова на иницијалној процени износио је 150,94 бодова. На контролној је повећан на 156.73 а на финалној процени износио је 166.72 бодова.

Табела 2. Значајност разлика између три процене испитаника у односу на Мерцерову суму

Анализа	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
Између група	10581.13	2	5290.56	27.92	.000
Унутар група	46599.49	246	189.42		
Укупно	57180.62	248			

Вредности униваријантне анализе варијансе указују да код испитаника у просечном бодовном скору оствареним Мерцеровим инвентаром ставова на иницијалној, контролној и финалној процени постоји статистички значајна разлика, са нивоом статистичке значајности од $p=.000$. (табела 2)

Графикон 1. Просечни бодовни скор Мерцеровог инвентара ставова испитаника остварен на иницијалној, контролној и финалној процени

Увидом у графикон 1. можемо уочити формирање позитивнијих ставова, код испитаника од иницијалне до контролне и од контролне до финалне процене.

Табела 3. Значајност разлика између процена

Процена		Mean Diferenc	Std. Error	P
Иницијална	Контролна	-5.79	2.13	.007
	Финална	-15.78	2.13	.000
Контролна	Иницијална	5.79	2.13	.007
	Финална	-9.98	2.13	.000
Финална	Иницијална	15.78	2.13	.000
	Контролна	9.98	2.13	.000

Између бодовног скорa испитаника оствареног на иницијалној и финалној процени постоји статистички значајна разлика са нивоом статистичке значајности од $p=.007$. Између бодовног скорa испитаника оствареног на контролној и финалној и иницијалној и финалној процени постоји, такође, статистички значајна разлика, са нивоом статистичке значајности од $p=.000$. (табела 3)

Табела 4. Дескриптивни показатељи испитаница на иницијалној, контролној и финалној процени

Процена	Mean	Std. Deviation	Std. Error	Minimum	Maximum
Иницијална	146.39	12.59	1.48	121	173
Контролна	148.06	14.41	1.69	102	180
Финална	154.00	12.83	1.51	121	180

Дескриптивни показатељи испитаница у табели 4. показују повећање просечног бодовног скорa од иницијалне до финалне процене од 146.39 на 154.00 бодова.

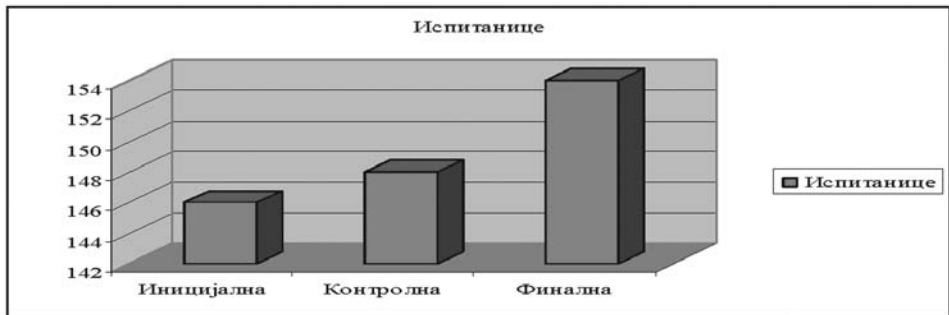
Анализом дескриптивних показатеља испитаника и испитаница уочава се разлика у бодовном скору на све три процене. Разлика је у корист испитаника, као и формирање позитивнијих ставова између иницијалне-контролне и контролне-финалне процене која је, такође, израженија код испитаника.

Табела 5. Значајност разлика између три процене испитаница у односу на Мерцерову суму

Анализа	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
Између група	2305.03	2	1152.51	6.513	.002
Унутар група	37692.88	213	176.96		
Укупно	39997.92	215			

Вредности униваријантне анализе варијансе указују да код испитаница у просечном бодовном скору оствареним Мерцеровим инвентаром ставова на иницијалној, контролној и финалној процени постоји статистички значајна разлика, са нивоом статистичке значајности од $p = .002$. (табела 5)

Графикон 2. Просечни бодовни скор Мерцеровог инвентара ставова испитаница остварен на иницијалној, контролној и финалној процени

Увидом у графикон 2. можемо уочити формирање позитивнијих ставова, код испитаница од иницијалне до контролне и од контролне до финалне процене. Формирање позитивнијих ставова према физичком васпитању израженије је између контролне и финалне процене.

Табела 6. Значајност разлика између процене

Процена	Mean Diferenc	Std. Error	P
Иницијална Контролна	-1.66	2.21	.453
Финална	-7.61	2.21	.001
Контролна Иницијална	1.66	2.21	.453
Финална	-5.94	2.21	.008
Финална Иницијална	7.61	2.21	.001
Контролна	5.94	2.21	.008

На основу података компаративне статистике закључујемо да настава физичког васпитања својим утицајем није успела да изазове позитивне ефекте који би довели до статистички значајног повећања бодовног скорa између иницијалне и контролне процене. Остварени ниво статистичке значајности је $p=.453$. Статистички значајна разлика у бодовном скору уследила је у другој школској години, између контролне и финалне процене са нивоом статистичке значајности од $p=.008$. Свеукупне промене у групи испитаница изазване ефектима наставе физичког васпитања од иницијалне до финалне процене, статистички су значајне, са оствареним нивоом статистичке значајности од $p=.001$. (табела 6)

Табела 7. Дескриптивни показатељи испитаника и испитаница на иницијалној, контролној и финалној процени

Процена	Пол	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error mean
Иницијална	Испитаници	83	150.94	14.48	1.59
	Испитанице	72	146.39	12.59	1.48
Контролна	Испитаници	83	156.73	14.47	1.59
	Испитанице	72	148.06	14.41	1.69
Финална	Испитаници	83	166.72	12.20	1.34
	Испитанице	72	154.00	12.83	1.51

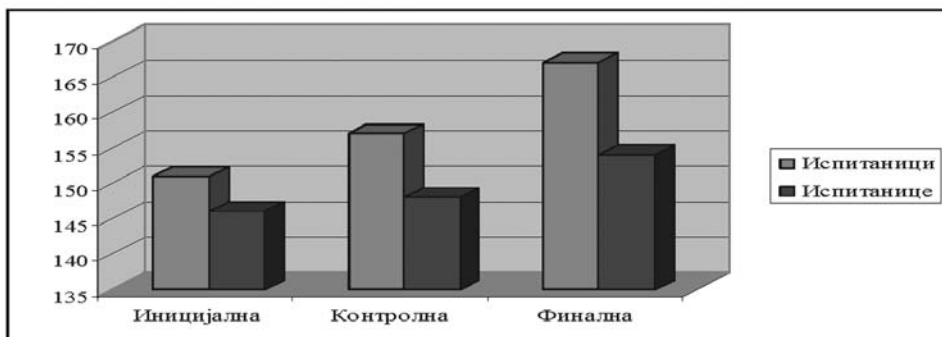
На основу дескриптивних показатеља из табеле 7. уочава се просечно већи бодовни скор остварен на Мерцеровом инвентару ставова код испитаника на све три процене.

Табела 8. Т-тест значајност разлика између испитаника и испитаница у односу на бодовни скор остварен на Мерцеровом инвентару ставова на иницијалној, контролној и финалној процени

Процена	T-test	P
Иницијална	2.072	.040
Контролна	3.731	.000
Финална	6.319	.000

Вредности Т-теста указују на статистички значајне разлике између бодовног скорa испитаника и испитаница оствареног Мерцеровим инвентаром ставова на све три процене. На иницијалној процени остварени ниво статистичке значајности је $p=.040$. На контролној и финалној процени остварени ниво статистичке значајности је $p=.000$. (табела 8)

Графикон 3. Просечни бодовни скор Мерцеровог инвентара ставова испитаника и испитаница остварен на иницијалној, контролној и финалној процени

Просечне вредности бодовног скорa Мерцеровог инвентара ставова испитаника и испитаница приказане дијаграмом стубаца на графикону 3. указују да је код испитаника и испитаница дошло до формирања позитивнијих ставова услед утицаја програмских садржја наставе физичког васпитања. На све три процене, бодовни скор и повећање бодовног скорa од иницијалне до контролне и од контролне до финалне процене, био је већи код испитаника.

Табела 9. Просечни бодовни скор остварен Мерцеровим инвентаром ставова на финалним проценама испитаника и испитаница у истраживањима наших аутора

Аутор	Година	Просечни бодовни скор	
Аруновић	1982	м-155.07	/
Вишњић	1987	м-139.54	ж-134.07
Вишњић и Марковић	2007/а	м-154.30	
Вишњић и Марковић	2007/б	ж-153.25	
Вишњић и Марковић	2008	м-156.40	/
Марковић	2006	м-160.67	ж-144.39
Марковић	2008/а	м-159.10	ж-148.20
Марковић	2008/б	м-158.20	ж-150.00
Милановић	1987	м-155.50	/

У табели 9. приказане су просечне вредности бодовног скорa добијене Мерцеровим инвентаром ставова код испитаника и испитаница на финалним проценама. Добијене вредности у наведеним истраживањима указују на позитиван однос ученика и ученица према настави физичког васпитања. Ако их упоредимо са вредностима просечног бодовног скорa добијеног у овом истраживању, уочавамо да су добијене вредности од 166.70 код испитаника и 154.00 код испитаница позитивније у односу на вредности добијене у претходним истраживањима. Добијене вредности могу се објаснити садржајима

и самом реализацијом наставе физичког васпитања у школи, материјално-техничким и кадровским условима који су веома битни за редовно похађање наставе физичког васпитања и формирање позитивнијих ставова према физичком васпитању и физичкој култури уопште.

5. ДИСКУСИЈА

На основу резултата истраживања добијених на узорку од 155 испитаника праћени Мерцеровим инвентаром ставова сасвим поуздано можемо констатовати да је настава физичког васпитања у простору ученичких ставова имала позитивне утицаје.

У субузорку испитаника дошло је до статистички значајних повећања вредности бодовног скорa Мерцеровог инвентара ставова између три процене са нивоом статистичке значајности од $p=0.000$.

Настава физичког васпитања изазвала је и статистички значајне промене у субузорку испитаница са оствареним нивоом статистичке значајности од $p=0.000$. Повећања бодовног скорa је у све три процене веће у субузорку испитаника у односу на повећања у субузорку испитаница.

Добијени резултати у све три процене дају реалан основ на основу кога можемо закључити да обе групе на финалној процени имају *позитивнији став* који се може сматрати надпросечним, посебно код испитаника у поређењу са досадашњим истраживањима, а тиме и позитивнији однос према настави физичког васпитања и физичкој култури у целини. (табела 9)

За професоре физичког васпитања веома је интересантно утврдити став који испитаници и испитанице имају према тврдњи број 29, која гласи: „Физичко васпитање би требало увести као обавезно у свим школама четири часа недељно“. Од 72 испитанице, 57 жели четири часа недељно, што представља 79,17%. Код испитаника жеља за четири часа физичког васпитања недељно испољена је у 96.38% случајева.

На основу свега овога можемо да генерализујемо да ученици више преферирају према настави физичког васпитања (не изостају са часова, активнији су на часовима) и ако не могу да им се омогуће још два часа физичког васпитања недељно, на нама је задатак да у потпуности реализујемо план и програм наставе физичког васпитања и да инструкирањем упућујемо ученике да своје слободно време испуне физичким вежбањем.

ЛИТЕРАТУРА

Аруновић, Д. (1982). *Програм одбојке у једноодшњем циклусу изборне наставе и његов допринос физичком васпитању ученика прве фазе усмереног образовања*. Непубликована докторска дисертација. Београд: Факултет физичког васпитања.

Вишњић, Д. (1987). *Подстицање ученика на самостално вежбање као фактор усјешности наставае физичкој васпитања*. Непубликована докторска дисертација. Београд: Факултет физичког васпитања.

Вишњић, Д., и Марковић, Ж. (2007а). *Ставови адолесцената према настави физичкој васпитања*. Часопис, Спорт монт, (12,13 и 14), 435–444.

/4/ Visnjic, D., & Markovic, Z. (2007b). *Contribution to the research of female adolescent attitudes to physical education*. Skorje, Физичка култура, (2) 211–214.

Вишњић, Д., и Марковић, Ж. (2008). *Утицај броја часова наставае физичкој васпитања на формирање ученичких ставова*. Спорт монт, (15, 16, 17), 402–410.

Живановић, Ж., Галић, М., и Милосављевић, В. (1984). *Ставови и интересовања ученика усмереној образовања према физичком васпитању и рекреацији*. Физичка култура, (1), 48–52.

Илић, Д., и Стевић, С. (1996). *Мишљења седамнаестогодишњих ученица о професору физичкој васпитања*. Физичка култура, 50 (4), 306–311.

Китић, Ц. (1985). *Ефикасност примене „Кружној тренинга“ у настави физичкој васпитања ученика првој разреда заједничке основе средње усмереној образовања*. Непубликована докторска дисертација. Београд: Факултет физичког васпитања.

Креч, Д., и Крачфилд, Р. (1980). *Елементи психологије*. Београд: Научна књига.

Матић, М., и сар. (1982). *Аксиолошке и методолошке основе ревалоризације телесној креирања - вежбања*. Београд: Факултет физичког васпитања.

Марковић, Ж. (2006). *Утицај два начина планирања на резултате наставае физичкој васпитања у првом и другом разреду средње школе*. Физичка култура, 60 (1), 29–38.

Markovic, Z. (2008a). *Forming of students' attitudes depending on frequency of physical education lessons*. Proceedings, volume 47, book 5.4, 189/192.

Markovic, Z. (2008b). *Influence of the two models of realization of physical education teaching in the first year of secondary school on physical training of pupils*. Физичка култура, 61 (1–2), 71–104.

Милановић, Љ. (1987). *Алтернативни програми у редовној настави физичкој васпитања и његов утицај на решавање основних задатака овој подручја код ученика седмој разреда основне школе*. Непубликована докторска дисертација. Београд: Факултет физичке културе.

Обрадовић, С. (1984). *Усјешности различитих режима једногодишње обуке и пре фудбала и кошарке у решавању задатака физичкој васпитања ученика разреда основне школе*. Непубликована докторска дисертација. Београд: Факултет физичког васпитања.

Петковић, М. (1985). *Посебан програм атлетике у функцији решавања задатака физичкој васпитања код ученика узрасна 15–16 година*. Непубликовани магистарски рад. Београд: Факултет физичког васпитања.

Покрајац, Б., и Матић, М. (1982). *Априорни вредносни модел и амбивалентности у ставу према физичком васпитању код ученика седмој разреда основне школе*. Физичка култура, (1), 15–21.

Радовановић, Ђ., и сар. (1993). *Стјавови ученика средњих школа у Србији према особинама наставника физичкој васпитања*. Физичка култура, (1–2), 10–13.

Радовановић, И. (1994). *Стјавови ученика према особинама наставника физичкој васпитања*. Физичка култура, 48 (3), 223–228.

Тодоровски, Д. (1993). *Дојринос две различитие варијантие друје фазе часа физичком васпитању ученика у основној школи*. Непубликовани магистарски рад. Београд: Факултет физичке културе.

Циновић, Д. (1982). *Стјавови наставника и ученика према ојисном оцењивању као фактору усјешније наставе физичкој васпитања у јрвој фази заједничке основе средњеј усмереној образовања*. Непубликовани магистарски рад. Београд: Факултет физичког васпитања.

Markovic Zivorad
Georgije Georgijev
Zoran Bogdanovic

THE INFLUENCE OF PHYSICAL EDUCATION LESSONS ON FORMING OF STUDENTS' ATTITUDES

Summary: The goal of this research was to examine the effects of programme contents of physical education lessons on forming of students' attitudes towards physical education and physical culture in general. This research was realize din Agricultural-veterinary school with the boarding school "Svilajnac" in Svilajnac, Republic of Serbia with the sample of 155 examinees subdivided into two characteristic sub samples – according to the criteria of sex – 83 male examinees and 72 female examinees which were evaluated by Mercer's inventory of attitudes in 2006/2007 and 2007/2008 school year. The results show changes which happened in students' relation to physical education and they influenced more positive attitude during the final evaluation in relation to control and initial evaluation. For all three evaluations examinees had more positive attitude towards physical education.

Key words: influence, physical education, Mercer's inventory of attitudes, secondary school.